

**КАРАНТИНГА ОИД ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИ ПРОФИЛАКТИКАСИНИ
ТАШКИЛ ЕТИШНИНГ ЧЕТ ЭЛ ИЛГОР ТАЖРИБАЛАРИ**

Тангиров Тоирбек Фурқат ўғли
ИИБ Академияси 3-босқич курсанти, сафдор

Аннотация: Ушбу мақола орқали Сиз, карантин билан боғлиқ ХП чора-тадбирини амалга ошириш фаолиятини такомиллаштириш бўйича тушунчалар, умумий, махсус, якка тартибдаги ва виктимолик профилактика чора-тадбирларининг бугунги кундаги ҳолати, ХП чора-тадбирларини амалга ошириш фаолиятини ташкил этиш бўйича бошқа хорижий давлатларнинг илғор хорижий тажрибаси ҳамда миллий қонунчилигимиздан фарқли ва ўхшаш томонлари, шунингдек, юқорида келтириб ўтилган жиҳатлари фойдаланган ҳолда ушбу фаолиятни такомиллаштириш йўналишлари бўйича билиб олишингиз мумкин.

Калит сўзлар: карантин, ҳуқуқбузар, профилактика, умумий, махсус, якка.

КИРИШ

Дунёнинг ҳар бир мамлакатларида юрт тинчлигини асраш, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинлигини таъминлаш, жамиятда тинчлик ва осойишталикни таъминлаш, жиноятчилик ва ҳуқуқбузарликларга қарши кураш каби чора-тадбирларни амалга ошириш ҳар бир давлатнинг ўз олдига қўйилган вазифалардан биридир. Турли давлатларда маъмурий ҳудудларида ҳуқуқбузарликлар профилактикаси чора-тадбирларини амалга ошириш жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлаш фаолияти турлича йўллар, усуллар билан таъминланади. Ушбу соҳада ҳар бир давлат ўзига хос тажрибага эга бўлиб, уларни ўрганиш ҳамда юртимизда ҳуқуқбузарликлар профилактикаси чора-тадбирларини амалга оширишда жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлаш тизимига татбиқ этиш бугуннинг долзарб талабларидан биридир. Маъмурий ҳуқуқбузарликлар профилактикаси чора-тадбирларини амалга ошириш ҳудудларда жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлаш борасида хорижий давлатлар тўплаган тажрибани ўрганиш бу масалага тизимли ёндашувни талаб қилади. Шу сабабли, кўзланган мақсадга эришиш учун қуйидагича ёндашиш мақсадга мувофиқ деб ўйлаймиз: Хорижий давлатларда ҳуқуқбузарликларнинг профилактикасини амалга оширишда жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлаш тизимлари Ҳар бир давлатнинг жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлаш тизими бошқа мамлакатларникидан муайян хусусияти билан ажралиб туради.

Ҳар бир давлатнинг жамоат тартиби ва хавсизлигини таъминлаш тизими бошқа мамлакатларникидан муайян хусусияти билан ажралиб туради бу борада ўзига хос тажриба Россия Федератсиясида тўпланган. Мамлакат

конституциясининг 72-моддасига мувофик конунийлик ҳуқуқ-тартибот жамоат хавсизлигини тامينлаш шунингдек жиноятларни олдини олиш Россия Федерацияси ва субъектларининг биргаликдаги бошқарувида амалга оширилади. Россия Федерацияси ИИБ федерация таркибига кирувчи республикалар ИИБ лари, ўлкалари, вилоятлар, федерал даражадаги шаҳарлар ички ишлар бош бошқармалари, бошқармалар ва бўлимлар, автоном вилоятлар ва округлар туман ва шаҳар ички ишлар органлари темир йўл, хаво ва сув транспорти тармок ички ишлар органлари, таълим муассасалари ва илмий тадқиқотиот марказлари, ички кўшинлар ҳамда тизимга кирувчи бошқа таркибий тузилмаларнинг фаолиятига раҳбарлик қилади. Россия федерациясининг «Политция тўғрисида»ги 2011йил 7-феврал қонуни қабул қилинган бўлиб ушбу қонунда политция ижроия ҳокимияти федерал органининг ички ишлар соҳасидаги ягона марказлашган тизими таркибий қисми ҳисобланиб фаолиятнинг асосий йуналишлари қуйидагилардан иборат: шахс жамият ва давлатни ҳуқуққа хилоф тажовузлардан ҳимоя қилиш жиноят ва маъмурий ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ва фож этиш жиноятларни аниқлаш ва очиш жиноят ишлари бўйича суриштирувни амалга ошириш қидирувни ташкил этиш маъмурий ҳуқуқбузарлик туғрисидаги ишларни ююритиш ва маъмурий жазоларни ижро этиш жамоат жойларида ҳуқуқ тартиботни тامينлаш қурол савдоси соҳасидаги Россия Федерацияси қонунчилигига риоя этилиши устидан қонунчилигига риоя этилиши устидан назоратни амалга ошириш хусусий детективлик ва қўриқлаш жабрланувчилар ,гувоҳ ва жиноятга оид суд иш юритувидаги бошқа иштирокчилар судьялар прокурорлар , терговчилар , ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ва назорат органларининг бошқа мансабдор шахслари ҳамда қуриқланиши талаб этиладиган бошқа шахсларни давлат ҳимояси билан тامينлаш эксперт-криминалистик фаолиятни амалга оширишдан иборат.Ўзбекистон Республикасида эса ички ишлар органлари тизими милитция ҳуқуқий мақоми билан фаолият олиб боради тизимининг ҳуқуқий асоси сифатида 2016-йил 16-сентябрдаги «Ички ишлар органли тўғрисида»ги қонуни асос ҳисобланади. Хар иккала давлатлар ИИБ тизими вазифалари деярли бир хил тақсимланган. Россия давлатида политция фаолиятини самарали йўлга қўйиш мақсадида Россия Федерацияси Ички ишлар вазирлиги таркибида қирқдан ортиқ Бош бошқарма, департамент , бошқарма ва марказлар ташкил этилган .Уларнинг орасида жамоат тартибини сақлаш ва Россия федерацияси Ижро ҳокимияти субъектлари билан ҳамкорликни мувофиқлаштиришни тامينлаш бош бошқармаси, Йул ҳаракати хавсизлигини тامينлаш бош бошқармаси, Йирик ҳалқаро ва оммавий спорт тадбирларида жамоат хавфсизлигини тامينлаш бошқармаси ва улар тизимидаги таркибий тузилмалар бевосита жамоат тартибини сақлаш ва хавфсизлиги тامينлаш вазифасини амалга оширса қолган бош бошқарма, департамент, бошқарма ва марказлар ўзига юклатилган асосий вазифаларни

бажариш асносида маълум бир даражада ва вақтда ушбу фаолиятда иштирок этадилар. Россия Федерацияси ҳукуматининг 2000 йил 7-декабрдаги «Жамоат хавфсизлиги милитцияси булинмалари тўғрисида»ги қарорига мувофиқ Россия Федерациясида участка инспекторлари лавозими жорий этилган. Ўзбекистон Республикасида «ИИО таяч пунктларига» ўхшаш тузилмалар Россияда «тартибни сақлаш таяч пунктлари» деб номланиб тартибни сақлаш таянч пунктлари жамоатчилик органи хисобланиб унга қиравчи жамоатчилик тузилмаларининг келишилган ҳолда фаолият курсатиши кенгашлар томонидан таъминланади. Россия Федерациясида ички ишлар органлари тизими милитциядан политцияга ўзгартирилгандан кейин мамлакатда тартибни сақлаш таянч пунктлари политция участка пунктлари сифатида номлана бошлади.

Россия Федерациясида мамлакат Конституциясининг 72-моддасига мувофиқ, қонунийлик, ҳуқуқ-тартибот, жамоат хавфсизлигини таъминлаш, шунингдек ҳуқуқбуарликлар профилактикасини Россия Федерацияси ва субъектларининг биргаликдаги бошқарувида амалга оширилади. Ижроия ҳокимиятига раҳбарликни амалга ошириш асосида Президент ва ҳукумат қонунийлик, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш, мулкчилик ва жамоат тартибини қўриқлаш бўйича ташкилий-бошқарув чоратadbирларини амалга оширади, шу-нингдек жиноий-ҳуқуқий сиёсатнинг асосий йўналишлари, ресурсларини белгилайди.

Россия Федерацияси ИИВ федерация таркибига қиравчи республикалар ИИВлари, ўлкалар, вилоятлар ва федерал даражадаги шаҳарлар ички ишлар бош бошқармалари, бошқармалари ва бўлимлари, автоном вилоятлар ва округлар, туман ва шаҳар ички ишлар органлари, темир йўл, ҳаво ва сув транспорти тармоқ ички ишлар органлари, таълим муассасалари ва илмий-тадқиқот марказлари, ички қўшинлар ҳамда тизимга қиравчи бошқа таркибий тузилмаларнинг фаолиятига раҳбарлик қилади²⁹⁰. Россия Федерациясида ички ишлар органлари тизими милициядан полицияга ўзгартирилгандан кейин мамлакатда тартибни сақлаш таянч пунктлари «полиция участка пунктлари» сифатида номлана бошлади. Полиция участка нозирини – полиция участка пунктларининг асосий субъектларидан бири бўлиб, уларнинг фаолияти Федерация ИИВнинг 2012 йил 31 декабрдаги буйруғи билан тасдиқланган «Полиция участка нозирининг фаолиятини ташкил этиш масалаларига» буйруқ асосида ташкил этилади. Норматив-ҳуқуқий ҳужжатларда полиция участка

²⁹⁰ Указ Президента Российской Федерации от 18.07.1996 г. № 1039 «Об утверждении Положения о Министерстве внутренних дел Российской Федерации» / [Электронный ресурс]. — Режим доступа: — URL: <http://kremlin.ru/acts/bank/9733> (дата обращения: 15.06.2015).

нозирларининг асосий хизмат вақти маъмурий ҳудудда ўтиши белгиланган бўлиб, улар жамоат бирлашмалари билан жиноятчиликга қарши кураш, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси чора-тадбирларини амалга ошириш фаолиятини ташкил этишда ҳамкорликда тадбирлар олиб бориш зарурати туғилганида полиция участка пунктларида фаолият кўрсатадилар.

Европа мамлакатлари орасида маъмурий ҳудудларда жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлаш соҳасида яна бир ўзига хос тизим Германияда қарор топган. Германия давлат бошқаруви тизимида полиция асосий ўринлардан бирини эгаллаб, ўз ичига Федерал ИИБ ва Ўлкалар ИИБларини қамраб олади. Ўлкалар ИИБлари Федерал ИИБнинг кўрсатмаларини сўзсиз бажаради, Федерал ИИБ эса субъектлар ваколатига кирадиган вазифаларга аралаша олмайди. Мамлакатда жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлаш фаолиятини асосан ўлкаларнинг полициялари амалга оширади. Мамлакатда жиноятчиликга қарши кураш, ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга ошириш, жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлаш тизими марказлашмаган бўлиб, ўлкалар ҳуқуқ тартибот хизматлари махсус тартиб бўйича давлат органларидан фарқланади. Ўлкалар полициялари тартибни сақлаш, криминал, сувда тартибни сақлаш, сафарбарлик, конституцияни қўриқлаш каби полиция идораларидан ташкил топган бўлиб, улар ичида жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлаш билан тартибни сақлаш полицияси шуғулланади. Мамлакатнинг ҳар бир ўлкасида ўз қонунчилиги ва идоравий ҳужжатлари амал қилсада, тартибни сақлаш полициясининг фаолияти ҳамма ўлкаларда бир хил. Масалан: Ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ва криминал полиция етиб келгунига қадар кечиктириб бўлмас ҳуқуқбузарликлар профилактикасининг чора-тадбирларини, тезкор-қидирув чора-тадбирларини амалга оширади. Мамлакатда ўрнатилган қонун қоида, қонунчилик интизомига риоя қилиниши, аҳолининг ҳуқуқий онги ва ҳуқуқий маданиятини шакиллантириш юзасидан ҳуқуқий ва қонунчилик тарғиботлари, ҳуқуқбузарликларнинг умумий профилактикасини амалга ошириш, йўл ҳаракати хавфсизлигига риоя этилишини назорат қилиш, ушланганларни конвой қилиш ва суд муҳокамалари вақтида қўриқлаб туриш, ёнғин хавфсизлиги, санитария-эпидемиология ва бозорларда савдо қилиш қоидаларига риоя этилишини назорат қилиш; паспорт тизимини назорат қилиш, умум қабул қилинган ўлчов ва оғирлик бирликларига риоя этилишини назорат қилиш, меҳмонхона, ресторан, бар, казино, лотерея ва тотализаторларда қоидаларга риоя этилишини назорат қилиш, ўрмонни қўриқлаш, маҳаллий фуқаро мудофаасини амалга ошириш, қаровсиз қолган вояга етмаганлар ва ўсмирларни назорат қилиш кабилардан иборат. Германияда маҳаллий ҳокимият органига раҳбарлик қилувчи шахс ҳудуддаги полиция ташкилотининг ҳам биринчи амалдори ҳисобланади. Бинобарин, айрим ўлкалар полициялари бутунлай ёки қисман давлатга қараса, баъзилари

коммунал муассасалар ҳисобланади²⁹¹. Мамлакат жамоат тартибини сақлаш полициясида 160–165 минг нафар ходим хизмат қилади.

Европа мамлакатлари орасида жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлаш соҳасида яна бир ўзига хос жиҳатга эга бўлган тизим Францияда шаклланган. Франциянинг тўлиқ маҳаллий бюджет ҳисобидан таъминланадиган муниципал полицияси шаҳарлар ва бошқа аҳоли турар жойларида жамоат тартибини сақлайди ҳамда хавфсизлигини таъминлайди ва бу борада улар Миллий полиция билан узлуксиз ҳамкорликда фаолият олиб борадилар. Франция Миллий полициясига полициянинг барча функциялари, жумладан жамоат тартибини сақлаш ва хавфсизлигини таъминлаш функцияси ҳам юклатилган бўлиб, уларни самарали таъминлаш мақсадида, унинг таркибида йигирмага яқин бош бошқарма, бошқарма, марказ, институт ва хизматлар фаолият олиб боради. Миллий полиция таркибидаги Жамоат хавфсизлиги бош бошқармасининг асосий вазифаси бевосита жамоат тартибини сақлаш ва фуқаролар хавфсизлигини таъминлашдан иборат. Бош бошқарманинг фаолияти қуйидаги асосий вазифаларни амалга оширишга йўналтирилган: ижтимоий ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш, ҳуқуқий саводхонлигини ошириш, уларнинг амлакатда ўрнатилган ҳуқуқ нормаларига риоя қилиш бўйича тартиб қоидани назоратини амалга ошириш, аҳолига ёрдам кўрсатиш, ҳуқуқбузарликларнинг профилактикасини амалга ошириш, ҳуқуқни муҳофаза қилиш, хусусан катта бўлмаган миқдордаги зарар етказилиши билан боғлиқ жиноятларни суриштириш ва тергов қилиш; жамоат тартибини сақлаш ва қайта тиклаш. Шунингдек, жамоат тартибини сақлаш ва фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш, ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш вазифалари ўзига хос тартибда Миллий полициянинг чегара ҳудудлари, темир йўллар ва ҳаво транспорти ҳудудларида хизмат олиб борувчи Чегара полицияси бош бошқармаси, асосий вазифаси республика даражасидаги оммавий тартибсизликларга қарши кураш ва уни бартараф этиш ҳисобланган Республика хавфсизлик корпуси марказий хизмати каби мустақил таркибий тузилмалари томонидан ҳам амалга оширилади. Франция ИИВ Миллий полицияси сингари Бош дирекция раҳбарлик қилувчи ҳарбийлашган Миллий жандармерия ҳам жамоат хавфсизлигини, аҳолининг тинчлиги ва осойишталигини таъминлашда муҳим ўрин тутди. Жандармерия қишлоқ ҳудудларида ва мамлакат аҳолисининг ярмини, давлат ҳудудининг 90 фоизини ташкил этувчи унча катта бўлмаган шаҳарларда полиция вазифасини бажаради.

Туркия давлатида бир неча шаҳарларида эса полиция хизмати фуқаролардан жиноятчиликка қарши курашда, ҳуқуқбузарликларнинг

²⁹¹ В. В., Болтенко Ю. Н. Компетенция органов местного самоуправления Германии в сфере правопорядка // Местное самоуправление: теория и практика. Труды Академии Управления. – М., 1998. – С. 217

профилактикасини амалга ошириш ва бошқа ҳодисалардан хабардор булиш мақсадида кучаларда сигналлар ўрнатилаган, улар жиноят ёки бошқа хабарларини полицияга хабар бириб туради, бу айниқса шаҳарларда криминоген вазиятни бартараф этишга имкон беради.

Бугунги кунда гиёҳвандлик воситалари ва психотроп моддаларнинг ғайриқонуний муомаласи билан боғлиқ ҳуқуқбузарликларнинг профилактикаси амалга оширишдаги муаммони ҳал қилиш усулининг жамиятдаги ўрнини мунтазам равишда ўрганиб бориш мақсадида Европа давлатларининг кўпчилигида «САРА», «Муаммони таҳлил қилиш модули», «Муаммони ҳал қилиш учбурчаги» деб номланган турли моделлардан фойдаланилади. Бу моделлар муаммони ҳал қилишнинг турли босқичларида уни самарали амалга оширишга шароит яратади ҳамда мазкур усулнинг фуқароларга берган нафини баҳолаш имконини беради.

Юқоридаги илмий таҳлиллар ички ишлар органлари профилактика инспекторларининг ҳуқуқбузарликларнинг профилактик фаолиятини ташкил этишда бошқаришнинг полиция тизими қарор топган мамлакатларда ҳам маъмурий ҳудудларда жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлашда таянч пунктлари ўзига хос ўринга эга эканлигини яққол кўрсатди.

Буюк Биританияда патрулик нарядлари хизмат фаолияти мобайнида ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга ошириш, йўл ҳаракатини тартибга соладилар ва назорат қиладилар, яширинган жиноятчиларни қидириб топишда иштирок этадилар, бошқа тармоқ хизматлари учун керакли маълумотларни тўплайдилар ҳамда турли фавқулодда вазиятларда фуқароларга ёрдам кўрсатадилар. Ривожланган мамлакатлар полициясининг патрулик хизматларига замонавий техник таъминот хос бўлиб, бу нарядларнинг юқори сафарбарлигига эришиш имконини беради. Масалан, Лондоннинг у чекка провинциясидан бу чеккадаги провинциясигача жиноят ҳақида хабар тушгач, патруль бўлинмаси диспетчерлик пунктдан ўртача 2,5–3 минут ичида воқеа жойига етиб боришга қодир. Патруль нарядлари ахборот таъминотига ҳам катта эътибор қаратилган. Улар алоқа воситалари ва компютер техникаси билан яхши қуроллангани боис керакли маълумотни тезда ахборот марказининг маълумотлар базасидан олиш имконияти мавжуд. Кейинги йилларда ривожланган мамлакатларда полициянинг қарши кураш, ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга ошириш, жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлаш фаолиятини енгиллаштириш мақсадида катта кўчалар ва посёлкаларда видеокузатув ускуналари ўрнатила бошланди. Мазкур камераларда олинган ҳуқуқбузарлик ёки жиноятга оид суратлар орқали иш олиб бориш полицияга катта қулайлик яратади. Хорижий давлатларда ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга ошириш, жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлашда кенг қўлланиладиган усуллардан яна бири – ҳуқуқбузарликларнинг сабаб ва шарт-шароитларини аниқлаш, «муаммони ҳал

қилиш» бўлиб, у полиция томонидан қўлланиладиган замонавий усулларни ўз ичига олган янги иш усули ҳисобланади.

Эътибор берсак, бугунги кунда муаммони ҳал қилиш усулининг жамиятдаги ўрнини мунтазам равишда ўрганиб бориш мақсадида Европа давлатларининг кўпчилигида «САРА», «Муаммони таҳлил қилиш модули», «Муаммони ҳал қилиш учбурчаги» деб номланган турли моделлардан фойдаланилади. Бу моделлар муаммони ҳал қилишнинг турли босқичларида уни самарали амалга оширишга шароит яратади ҳамда мазкур усулнинг фуқароларга берган нафани баҳолаш имконини беради²⁹².

Юқоридаги илмий таҳлиллар ички ишлар органларини бошқаришнинг полиция тизими қарор топган мамлакатларда ҳам маъмурий ҳудудларда жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлашда таянч пунктлари ўзига хос ўринга эга эканлигини яққол кўрсатди. Республикамиз ИИВ тизимида амалга оширилаётган ислохотларда бир қатор олимлар ва мутахассислар хорижий давлатларнинг илғор тажрибалардан келиб чиқиб, мамлакатимиз ички ишлар органларининг тузилишини қайта кўриб чиқиш ва полиция тизимига ўтиш мақсадга мувофиқлигини таъкидлашади²⁹³. Хорижий давлатлар маъмурий ҳудудларида жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлаш тажрибасини илмий таҳлил қилиб, шундай хулосага келиш мумкинки, мамлакатимиз ички ишлар органлари тизимида босқичма-босқич амалга оширилаётган ислохотлар истиқболда Ўзбекистонда полиция тизимининг жорий этилишига олиб келганда ҳам ушбу тизимда таянч пунктлари жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлаш, ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, жиноятчиликка қарши кураш ҳамда ҳуқуқбузарликларнинг умумий профилактикасини ташкил этиш аҳолининг ҳуқуқий онги ва маданиятини юксалтиришнинг марказий субъекти бўлиб қолаверади

Хулоса ўрнида шуни айтиш керакки, жиноятчиликка қарши кураш, ҳуқуқбузарликлар умумий, махсус, яқка, виктимологик профилактикасининг амалга ошириш, жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлашда полициянинг жамоатчилик билан мунтазам ҳамкорлигини таъминлаш орқали, *биринчидан*, маҳаллий даражада жиноятчиликка қарши кураш, ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга ошириш, жамоат тартиби ва хавфсизлигини самарали таъминлашга, *иккинчидан*, ҳудудда жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлаш учун нафақат полиция, балки жамоатчиликнинг ҳам масъул эканлигини тушуниб етишга эришилади. Аҳоли турар жойларида

²⁹² Наилучшая практика построения партнерства между полицией и обществом / Составлено старшим советником Генерального секретаря ОБСЕ по вопросам полицейской деятельности. – Вена, 2008. – С. 29–30.

жиноятчиликга қарши кураш, ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга ошириш, жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлашнинг шакл ва усуллари. Хорижий давлатлар ички ишлар органлари жамоат тартиби ва хавфсизлигини сақлашда бир қатор усуллардан фойдаланадилар. Патруллик қилиш бу борадаги асосий усуллардан бири бўлиб, ички ишлар органлари ходимининг айрим маҳаллий яшовчилар билан тўсатдан учрашиб қолиши эмас, балки маъмурий ҳудуддаги жамиятнинг барча бўғинлари билан фаол алоқада бўлиш, намунали ўзаро муносабат ўрнатиш ва ҳуқуқбузарликларнинг умумий профилактикасини амалга ошириш орқали ҳуқуқий тарғиботлар ўтказиш, саводхонлигини ошириш, маслаҳатлар бериш ҳақида амалий келишувлар тузишга қаратилган режали тадбирларни назарда тутати²⁹⁴. Кўплаб давлатлар ички ишлар органлари шахсий таркибининг 60–75 фоизини патруллик хизматлари ташкил этиши ҳам фаолиятнинг ушбу турига бўлган катта эътибордан далолатдир. Патруллик қилиш ҳудуд ва жиноятчиликнинг интенсивлиги даражасини инобатга олган ҳолда ошкора ва ноошкора йўллар билан ҳуқуқ-тартиботга қарши тайёрланаётган ҳуқуқбузарликларни аниқлаш, жиноятчиликка қарши кураш, ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга ошириш, уларнинг олдини олишга қаратилган тезкор, мақсадга йўналтирилган фаолият бўлиб, жиноятчига қарши жамият ҳимоясининг биринчи чизигидир.

Японияда аҳоли турар жойларида жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлаш полициянинг қўйи бўғинлари – полиция пост ва пунктлари томонидан амалга оширилади. Мамлакатда полиция фаолиятини такомиллаштириб боришнинг устувор йўналишларидан бири уларнинг жамоатчилик билан ҳамкорлигини кучайтириб боришдан иборатлигини яхши тушунган Япония ҳукумати полиция фаолияти. Мамлакатда полиция фаолиятини такомиллаштириб боришнинг устувор йўналишларидан бири уларнинг ҳуқуқбузарликлар профилактикасининг чора тадбирларини амалга оширишда жамоатчилик билан ҳамкорлигини кучайтириб боришдан иборатлигини яхши тушунган Япония ҳукумати полиция фаолиятининг дастлабки даврларидан аҳоли турар жойларида полиция пост ва пунктларининг фаолиятини йўлга қўйишга алоҳида эътибор қаратган. Натижада 1982 йилнинг бошидаёқ мамлакатда 9446 та полиция пости ва 6053 та полиция пункти аҳолига хизмат кўрсата бошлаган. Умуман олганда, ушбу пост ва пунктлар Япония полициясининг ўзаги бўлиб, уларда полиция ходимларининг 40 % хизмат қилади. Полиция постлари қишлоқларда жойлашган бўлиб, уларда битта полиция ходими ишлайди ва ўз оиласи билан истиқомат қилади. Полиция пунктлари эса асосан шаҳарларда жойлашган бўлиб, ходим учун фақат хизмат

²⁹⁴ Работа полиции в обществе: Пособие для преподавателей / Ин-т. «Открытое общество». – М. 2001. – С. 48.

хонаси вазифасини бажаради. Тадқиқот жараёнида ўтказган ижтимоий сўровимизда ички ишлар органлари ходимларидан «Япониядаги сингари ҳар бир таянч пунктида профилактика инспекторининг оиласи билан ҳаёт кечириб фаолият олиб боришига қандай қарайсиз?», деб сўралганида, уларнинг 33,0 % «бу профилактика инспектори масъулиятининг, ҳудуд учун жавобгарлик ҳиссининг ошишига олиб келади» ва 11,9 % «бу милиция таянч пункти фаолиятининг самарадорлигига салбий таъсир қилади», деган жавобларни беришган бўлса, 10,1 % ушбу ҳолат вазиятни ўзгартирмаслигини, 45,0 % буни тасаввур қила олмаслигини билдиришган. Японияда полиция пост ва пунктларида хизмат олиб боровчи патруль-пост хизмати ходимлари ўзларига бириктирилган ҳудудларда ҳар бир оила, корхона, муассаса ва ташкилот билан иш олиб борган ҳолда доимий равишда патрулик қиладилар. Мамлакат қонунларида ҳар бир полиция ходимига ўртача 400 та оила тўғри келиши лозимлиги назарда тутилган. Хизмат давомида патруль-пост хизмати ходимлари аҳоли ўртасида ҳуқуқбузарликлар профилактикаси бўйича суҳбатлар ўтказиб, уларни керакли ахборотлар билан таъминлайдилар, шунингдек жамоатчиликнинг полиция фаолиятига доир фикрини ўрганиб борадилар.

ФҲЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. *Черепанов А.В., Магденко А.Д.* Организация деятельности участкового уполномоченного милиции: учебник. – Челябинск, 2006. – С. 63.
2. *Хўжақулов С.Б.* Ҳуқуқбузарликлар умумий профилактикасини такомиллаштириш: Монография / Масъул муҳаррир ю.ф.д., доц. И.Ю. Фазилов. – Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИБ Академияси, 2019. – 4 б.
3. Ҳуқуқбузарликларнинг сабаб ва шароитларини аниқлаш, таҳлил қилиш ва бартараф этиш: Ўқув қўлланма / И. Исмаилов, Д. М. Миразов, Ж. С. Мухторов ва бошқ.; проф. Ў. Ҳ. Муҳамедовнинг умумий таҳрири остида. – Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИБ Академияси, 2017. – 52 б.
4. *Аванесов Г.А.* Криминология и социальная профилактики. –М. 1980. –С. 459; Криминология общая часть. –М. 2002. –С. 144.
5. *Миньковский Г.М.* Предмет криминологической профилактики преступлений и некоторые проблемы её эффективности. –М. 1976. –С.12-13.
6. *Абдурасулова Қ.Р.* Аёллар жиноятчилигининг жиноят ҳуқуқий ва криминологик муаммолари: Монография. –Т.: ТДЮИ, 2005. – 23 б
7. *Зарипов З.С., Исмаилов И.* Криминология. Дарслик. –Т., 1996. 155 б.
8. *Административная деятельность органов внутренних дел. Часть особенная.* Издание 2-е: Учебник / Под ред. проф. А.П. Коренева. – М.: МЮИ МВД России. Щит-М, 1999. – С. 70.

9. *Алексеев А.И.* Криминология: Курс лекций. 2-е изд., испр. и доп. – М.: Щит-М, 2000. – С.138.

10. *Антонян Ю.М.* Изучение личности преступника. – М., – 1992. – Б. 48.

11. *Губанов А.В.* Полиция зарубежных стран. Организационно-правовые основы, стратегия и тактика деятельности. – М.: МАЭП, 1999. – С. 95.